

Træk fra Skrydstrup Sogns Fortid

Fortalt af Jørgen Carl Petersen omkring 1950.
her direkte afskrevet som afleveret.

En Lægmands Betragtninger angaaende Sten og Jordlagsdannelser i Skrydstrup Sogn.

Jordbunden er for Størstedelen Sandjord, i den nordvestligste Del af Sagnet Lerjord. Min Antagelse er, at den Sænkning i Jordsmonnet som er flankeret af Højdedraget nord for Skrydstrup og imod syd af Højdedraget syd for Bevtøft, forud for Syndflodens Dage, har været dybere, sandsynligvis 3 – 5 Meter. – Med Syndflodens Vande, som der berettes om i første Mosebog, er der sket mægtige Forskydninger paa Jordens Overflade og disse Forskydninger har ogsaa gjort sig gældende i vort nuværende lille Sogn.

En Strømning kommende fra øst har medført Jordmasser af forskellige Indhold: Sten, Grus, Sand og organiske Bestanddele som væltede Træer, Grønsvær m.m.

Den Første Aflejring har fundet Sted lige vest for hvor Jernbanelinien Vojens-Tinglev skærer Landskabet, nemlig Sten 20-40 cm i Tværmaal (gule Sten som er bleven glatte af at rulle forinden de har fundet deres Leje).

I Tilslutning hertil, ovenover og vestfor, har saa Grus aflejret sig, endnu længere vestpaa Sandet, og derefter som det letteste Indhold ovennævnte organiske Bestanddele, hvoraf Højmosen har dannet sig, som saa senere ved Menneskelig Arbeidskraft er opdelt i Eng og Mosearealer og sammen med en Del Hede har faaet Navn af "Valsbæk".

I Hedenold.

I den hedenske Oldtid har der sikkert ogsaa været menneskelige Bosteder i det nuværende Skrydstrup Sogn. Derom vidner de Gravhøje, som findes der, for ikke at tale om Fundet af Skrydstrup Pigen, som har foranlediget at Byens Navn er bleven nævnt i hele Europa. Ogsaa en del Fund er der gjort af Stensætninger og Urner.

Borgvold.

Ca. 1 km. nord for Skrydstrup ligger Voldstedet "Borgvold", en Vold omgivet af en Udgravning, hvoraf der kan skønnes, at der her i gamle Dage har været en mindre Borg med Voldgrave og Vindebro. Efter Sagnet ejedes denne Borg af Klaus Limbek paa Tørning Slot som boede der omkring 1350 og fremefter. Ca. 1 km. derfor i nordvestlig Retning ligger Hørlyk (nu 1 Gaard og 8 Husmandssteder – oprindelig antagelig kun een Gaard). Hørlyk var Ladegaard til Borgvold.

Sagnet beretter videre, at paa Egnen færdedes en Munk under Navnet Skrydeper. Antagelig har denne Munk havt sit Tilholdssted paa Ladegaarden eller ogsaa i en begyndende Bebyggelse, hvor Skrydstrup nu ligger. Efter denne Munk skal Byen have faaet sit Navn.

Han havde engang (vel nok under Krigshandlinger) ydet Klaus Limbek en Tjeneste, for hvilket der var lovet ham en Belønning. Denne Tjeneste skal have bestaaet i at han som før nævnt gennem den underjordiske Gang har fremført Levnedsmidler under Belejringen.

Klaus Limbek holdt ikke sit Løfte, og det bevirkede at Munken mistede Forstanden og efter den Tid gik rundt og skrydede som et Æsel.

Han blev ogsaa kaldt Klaus Limbeks onde Samvittighed. Da saa Klaus Limbek en Aftenstund kom ridende over Heden, traf han ved Billundgab Skrydeper ledsaget af en Dreng, Ridefogedens Søn fra Hørlyk. Han tog saa den Beslutning, for at blive fri for sin Plageaand, at gøre en Ende paa det med Skrydeper, steg af Hesten, greb fat ham og kvalte ham. For at give det Udseende af, at Skrydeper havde begaaet Selvmord, hængte han ham op i et Træ. I den Kamp, som gik forud, naaede Skrydeper at bide en Finger af sin Banemand.

Nu var det jo om at gøre, at denne Udaad holdtes skjult og derfor maatte Ridefogedens Søn Ejnar Halvorsøn af en underjordisk Gang fra Tørning Slot til Borgvold for at faa Ejnar Halvorsøn overvundet. I sidste Øjeblik lykkedes det Ejnar Halvorsøn at faa Hjælp fra de Uldal Bønder, som indbragte ham Sejren. Saaledes beretter Sagnet.

Jeg har foranstaaende Oplysninger fra mine Drengaar, da jeg vogtede Kreaturer paa Søndermarken. Ved Siden af vor Jordlod der, boede Christian Brendstrup og Kjesten Mari. Der kom jeg undertiden paa Besøg. En Dag, da de ikke var hjemme, kunde jeg ikke komme ind i Beboelseslejligheden, men kun i Udbygningerne. Jeg var saa nysgerrig, at jeg fra Loen ad en Stige kravlede op paa Loftet, og heroppe fandt jeg en gammel haandskreven Bog forfattet af en Lærer Paulsen. Desværre er denne Bog gaaet tabt.

Kirken

Efter Skrydstrup Sogns Menighedskronik kan det antages, at Kirken kan være bygget i Slutningen af det fjortende Aarhundrede, nemlig af forannævnte Ejnar Halvorsøn, som sammen med sin Hustru, Agnes født Limbek, der antagelig har været Klaus Limbeks Datter, til den Tid boede paa Borgvold. Hun havde lovet Biskop Magnus i Ribe at bygge en Kirke i Skrydstrup.

Om Klaus Limbek fortælles der, at han satte sig op imod den danske Konge, Valdemar Atterdag, og at denne som Følge deraf belejrede Tørning Slot i 1351. Ved denne Lejlighed var det, at den førømtalte Munk ydede Klaus Limbek en Tjeneste, ved gennem den underjordiske Gang at forsyne Slottet med Levnedsmidler.

En holstensk Greve kom Klaus Limbek til Hjælp, og de kongelige Tropper maatte opgive Belejringen.

I Aarene derefter maa det have været, at Ejnar Halvorsøn er bleven opdraget paa Slottet, hvorfra han saa senere blev bortjaget.

Det ligger nu nær at slutte, at de to Unge, Ejnar Halvorsøn og Agnes Limbek, er kommen til at holde af hinanden, og at den mægtige Borgherre har jaget Ejnar Halvorsøn bort, fordi han har anset det som en Mesalliance at give Datteren til Ridefogedens Søn. Ejnar Halvorsøn tog efter Kronikken senere til Jylland, gik i Krigstjeneste imod Svenskerne, tog den svenske Konge til fange, og fik som Løn for sin Tapperhed af den danske Dronning Margrete, Borgvold i Eje.

Hvis det er rigtigt, saa har Ejnar Halvorsøn med sin Hustru faaet Borgvold omkring ved 1375, da først i dette Aar, Dronningen overtog Regeringen i Danmark.

Borgvold maa efter Regeringsskiftet af Dronning Margrete være bleven inddraget under Kronen. De to unge har saa igen fundet sammen og har faaet deres Hjem paa Borgvold, hvor de har kunnet bo uantastet efter at Klaus Limbeks Angreb var blevet slaaet tilbage, og har kunnet vie sig til den Opgave at faa Kirken bygget.

Nu ligger det jo fristende nær at tilskrive den Figur i Skrydstrup Kirke forestillende en ung Krigsmand støttende sig paa sit Skjold, med en kort Lanse i Haanden, at være Ejnar Halvorsøn, der som Løn, for at Kirken er bleven bygget, er bleven mindet paa den Maade. Efter Sognekronikken antages det, at Figuren skal fremstille Biskop Magnussen som var Biskop i Ribe fra 1364 – 1369. For en Lægmand burde det være vanskeligt at forstaa at en Biskop skal

fremstilles i Krigsskrud. At Figuren fremstiller en ung Mand, kan jo anses som Støtte for den Antagelse, at den fremstiller Ejnar Halvorsøn. Fra anden Side er gjort gældende, at Figuren kan fremstille en Ridderhelgen fra Korstogenes Tid, som sluttede 1290. De bar et Kors paa deres Dragt og Skjold. Da Figuren ikke er mærket med et Kors, men med et Hjerte, kan den altsaa ikke fremstille en Korsridder. Men selv om Figuren skal fremstille en Kirkens Helgen, er der saa noget i Vejen for at antage, at Ejnar Halvorsøn er ment som denne Helgen ?

Skrydstrup i Middelalderens Dage.

Hvordan har Skrydstrup set ud i Middelalderens Dage? Et Svar herpaa kan nærmest bero paa Formodninger. Af Minder er der jo kun Kirken og Voldstedet og en Plet i Lilholt, hvorpaa der skal have ligget et Kapel (Paa nuværende P. Jensens Mark). Om denne Plet er et Minde om en Sognekirke eller et Kapel i Tilslutning til Hærveje, kan vel ikke konstateres.

Men saa selve Byen Skrydstrup. Ja her kan det antages, at de fattige Bønder har sluttet sig sammen ved at bygge deres staatækte Boliger saa tæt sammen som mulig. Jeg husker fra min Ungdom, at Tagskæggene fra de forskellige Huse næsten stødte sammen. Skrydstrup har jo ligget i Skellet mellem Heden mod syd og Skoven mod nord.

Skoven har sikkert strakt sig langt imod vest i tilstødende Sogne. Nærmest mod Byen vil jeg antage, at Skoven har været Kratskov. Som Bevis herfor vil jeg anføre de levende Hegn, som Digerne mellem de forskellige Lodder var bevokset med, og som i sidste Verdenskrig blev ryddet af Tyskere i ca. 400 – 500 meters Afstand fra Byen for at faa Skudfelt nordpaa. Disse bærer ikke som Hegnene paa Østkysten Præg af at være plantede, men maa være rester fra Kratskoven, Buske af forskellige Slags, Eg, Tjørn med mere. Naar Gaardene har været saa tæt sammenbyggede, maa det have havt sin Grund i, at Befolkningen har villet værgе sig mod Fjende udefra, Skarnsfolk og Ulvene, som nok har holdt til i Kratskoven og paa Heden. Thi at Ulvene har huseret paa Egnen, burde vel navnet "Uldal" være Bevis for (Ulvedalen).

Paa hvilket Tidspunkt Bønderne i Skrydstrup har begyndt med at stryge Teglsten kan vel ikke opklares, men paa "Teglovnen", hvor det nu nedlagte Mejeri ligger, er dette Arbejde foregaaet. Jeg husker fra mine Drengaar, at Pladsen var fuld af Huller, som hidrørte fra Teglovnsstrygningen.

Ogsaa Knipling har været et Arbejde, som Kvinderne var beskæftiget med i Fortidens Skrydstrup.

Kosakkerne.

Jeg husker fra mine yngre Dage, at der er fundet smaa Hesteko uden Hager syd for Uldal, af Egnens Befolkning kaldt "Kosaksko". Saadan Hesteko har temmelig sikkert aldrig været brugt her paa Egnen, hvorfor jeg slutter, at diss maa hidrøre fra fremmede Krigsfolk, som har været paa Vej nordpaa.

I 1813 under Napoleonskrigene havde et russisk Korps sat sig fast i Holsten, og Kosakkerne streifede gennem Slesvig op til Vonsild. Aarsagen har vel nok været, at Danmark holdt med Napoleon. Holsten er bleven betragtet som en dansk Provins, hvad den vel ogsaa var dengang.

Veje har der den Gang ikke været mange af. Jeg vil dog antage, at der har været en Vej fra Haderslev til Gram. Fra Bevtøft til Skrydstrup har der antagelig ogsaa været en Vej ind over Heden, men for at skyde Genvej fra Bevtøft til Gramvejen, har der muligvis ogsaa været en Passage ind over Valsbæk Hede, og denne Genvej er det saa, at Kosakkerne har passeret.

Nogle Præstehistorier.

Der er fortalt om en Præst som maa have opholdt sig i Hørlyk at han en Gang en Søndag Formiddag forinden han tog til Kirken tabte sin skrevne Prædiken i Kaalgryden. Han fik den reddet op igen og kastet paa Guvet, men i det samme kom en sulten Hund som slugte den, saa at han bagefter maatte undskylde sig i Kirken, at Prædiken kunde der ikke blive noget af den Søndag, da Hunden i Hørlyk havde ædt den.

Maaske det har været den samme Præst, som skal have sagt i Kirken en Gang: "Gud velsigne hver Mand i Skrydstrup By ogsaa den Mand i Uldal, som gav mig Tag til min store Lade" og maaske atter den samme som en Gang fra Prædikestolen skal have sagt til Menigheden: "Jeg ved noget som I ikke ved, og I ved noget, som jeg ikke ved. Jeg staar med mine bare Ben i mine Støvler, det ved jeg, og det ved I ikke, men om nogen af eder vil give mig Uld til et par Strømper, det ved I og det ved jeg ikke".

Foranstaaende kan tyde paa, at det paa den Tid ikke har været let for Præsterne at eksistere økonomisk i det fattige Sogn.

Fra 1843 til 1850 var der en Præst, Johannes Petersen, som var stærkt interesseret i Præstegaardens Landbrug, som jo ogsaa udgjorde en Del af hans Indtægt. Det vides om ham, at han offentlig gjorde sig gældende paa landbrugsfagligt Omraade og stiftede den første Landboforening i Nordslesvig, hvis første Formand han var. Om ham er der fortalt, at han en Gang var ridende at se til sine Folk, men de var beskæftiget med Opgravning af Mergel norden for Byen. Da paa eengang ringede Kirkeklokken. Een af Arbejderne sagde: "Ja der er jo Lig i Lilholt Hr. Pastor" "Ja sandelig" sagde Præsten og i strakt Kariere gik det nu til Præstegaarden. Han kastede Tøjlerne, løb ind og fik Præstekjolen paa, at han naaede lige at komme hen til Kirkegaardslaagen til Ligfølget kom, og bagefter skal han have holdt en Ligtale, saa intet Øje var tørt.

Et Bryllup i det 17-de Aarhundrede.

Pastor Mads Henrik Nielsen, forhenværende Præst i Skrydstrup 1921 - 1934, fortæller udførligt i Sønderjyske Aarbøger fra 1936 om et Bryllup, som blev afholdt den 18. Oktober 1985 i Skrydstrup, som fik et skæbnesvangert Forløb., idet to af Gæsterne kom i Slagsmaal, som endte med, at den ene, Peder Lassen fra Skrydstrup, blev stukket ihjel af Aftægtsmand Peder Hørlyk fra Hørlyk. Sidstnævnte blev paa Gram Herreds Ting dømt til "skyldig sin Fred at miste" (Tinghuset har nok ligget mellem Tørning Kro og Tørning Mølle).

Forinden Domsafsigelsen var Peder Hørlyk bortrømt. Efter Aars Forløb blev han paagrebet og dømt til Henrettelse. Dommen blev eksekveret med det samme paa en Høj ved Hammelev som bærer Navnet "Loddenhøj".

Skrydstrup Kirke, Menighed og Præster.

Herom skriver Pastor Hejselbjerg Paulsen udførligt i Ribe Stifts Aarbog af 1945 fra 1683 og op gennem Tiden. Navnlige er Beretningen, om da Tyskerne fordrev største Parten af Skrydstrup Sogns Beboere i 1943-44, en dramatisk Begivenhed.

Om den aandelige Tilstand i Skrydstrup Sogn i det attende Aarhundrede fortæller Brødre-menighedens Missionær, J. Brodersen, i sin Bog, Fra gamle Dage, bl.a.: "Hvor alt dog kan forandre sig her i Livet! Derom vidner ogsaa denne By, som ligger ved Haderslev Ribe

Chausee 4 Km vest for Vojens. Her paa denne flade Egn finder du ikke mere som for 100 Aar siden, de vidtstrakte Hedestrækninger og heller ikke de mange Teglbrænderier, hvor de fleste Bønder brændte Mursten, og Kvinderne finder du heller ikke mere ved Kniplingearbejdet. Dog havde det lille Sogn 1770 femhundrede Indbyggere."

Han fortæller endvidere om en Præst, Peter Als, som ikke kunde indløse Præstegaarden og heller ikke vilde gifte sig med een af sine Formands to Døtre. Han sad saa i den ene Ende af Præstegaarden og forfaldt til Drukkenskab, medens den øvrige Del af Huset blev beboet af nævnte Døtre.

Hvad han egentlig vil fortælle ligger ca. 50 Aar frem i Tiden. Heden mod øst og syd var endnu ikke opdyrket. Da kom der en Vinterdag vistnok imod Slutningen af 1764 en Vogn rullende hen ad den sandede Vej ind i Byen. Det var den nye Præst, Richard Krahe, søn af Præsten i Ødis, som holdt sit Indtog.

Da Søndag Morgen kom, og Kirkeklokkerne kimede til Gudstjeneste, kom Folk fra Alle Sider for at høre den nye Præst, som Kongen havde kaldet hertil. Præsten besteg nu for første Gang denne Prædikestol og begyndte i sand Ydmyghed og Enfoldighed at prædike Kristus den korsfæstede. Du kan tro, at Folk den Dag var mere opmærksomme Tilhørere, end de plejede at være. De kunde høre, at Manden ikke holdt nogen Parade med sin Prædiken, men han vilde noget med den. Flere roste Prædikanten, fordi de fik det Indtryk af hans Prædiken, at han maatte være en kærlig Mand, der kun vilde Menighedens Gavn. Mange derimod behagede den ikke, thi den gik dem for meget ind paa Livet, og tillige frygtede for, at han var en Hernhuter.

Som den første Prædiken var, saaledes blev ogsaa de følgende.

Hans og hans Hustrus Virksomhed i Sognet var ikke forgæves og førte til, at der i 1787 var 20 Sjæle i Byen og mange i Omegnen, der stod i Troens Samfund med Gud. Ogsaa Degnen, Laurids Petersen, hørte til de hellige. Præstegaarden blev Samlingsplads for Guds Børn. Ogsaa naar een af Brødremenighedens Reiseprædikanter kom til Præstegaarden mødtes alle de Troende fra nær og fjern, der kunde komme hjemmefra, for at faa en velsignet Sammenkomst med den tilrejsende Broder.

I Aaret 1787 rasede en smitsom Sygdom i mange Sogne, den bortrev mange Mennesker. Ogsaa Præsten R. Krahe blev et Offer for denne Sygdom. Paaskemorgen den 8. April endte han sit Liv paa Jorden i sit 55-tyvende Aar og gik ind til Guds Herlighed.

Under den nye Præsts Virksomhed gik det aandelige Liv i Menigheden tilbage. Br. Menighedens Arbejdere vovede ikke at komme til Byen for ikke at vække Oprør, dog levede der i 1799 nogle faa troende i Byen og ligesaa i Lilholt. Efter P. Viths Død (1809) var Guds Børns Samlingsplads i Lilholt, som i 1842 endnu bestod af to hele Gaarde. 1819 slog Lynet ned i den ene, saa Gaarden nedbrændte, og een af de troende, der laa i Sengen, maatte blive i Ilden.

Udflytterne.

Omkring ved Aar 1850, efter Treaarskrigen, er der antagelig blevet en Del Udflyttorejendomme bygget i Skrydstrup Sogn, nemlig paa de sandede Jorder syd og øst for Byen og syd for Uldal. Da har den første "Mærgling" antagelig fundet sted. Forud for denne Tid ejedes temmeligt sikkert al Jord af Bønderne i de to Byer. En Del af Jorden har nok været under Fællesdrift. Men nu blev Bøndernes Børn, Sønner og Døtre og deres Ægtefæller, anbragt paa Udlodderne. En større Del har vel nok endnu ligget hen som Hede, men ved den første Mærgling er der kommen Liv i Bedriften. Mærglen er bleven hentet i en Udgravning vest for Gaarden "Fredshøj", 1 Km. nord for Skrydstrup, maaske ogsaa andre Steder paa Nørremarken. Det har sikkert været et Slid, men ved stor Nøjsomhed har mange Familier ved Hedens Opdyrkning faaet det daglige Brød og har endda kunnet lægge noget til Side.

Sognet i økonomisk og kulturel Henseende.

Ogsaa i Udlændighedsaarene efter 1864 har der alligevel været økonomisk gode Kaar. Smørproduktion, Opdræt af Stude og Kvier, Fedning af Svin, som i levende Tilstand blev sendt med Banen sydpaa, fandt god Afsætning i det industrialiserede Tyskland.

I Slutningen af det 19-Aarhundrede var der adskillige af Bønderne, som flittig besøgte Kroen, hvilket jo ikke netop bragte Velstand til Huse. Til Trods herfor kan det vel ikke paastaaes, at Skrydstrup Sogn paa det Tidspunkt var et fattigt Sogn. De økonomiske Vilkaar var saa gode, at Fattigdommen kunde holdes ude, selv om en Del af Bønderne ikke var saa virksomme, som de skulde være.

Efter Aarhundredeskiftet blev der mærglet for anden Gang. Mærgelen tilkørtes med Bane fra et Mærgellejenved Hyrup, og der skete et betydeligt Opsving i Sognets økonomiske Liv. Kunstgødning blev taget i Brug i større Udstrækning. En Spare- og Laanekasse blev stiftet, ogsaa en Kvægavlsforeningen til Forbedring af Korthornsracen blev oprettet. Dette Opsving vedvarede trods Krise og økonomiske Vanskeligheder, ogsaa efter Genforeningen med Danmark.

Aandelig Vækkelse efter Aarhundredeskiftet.

Efter Aarhundredeskiftet gik der en Vækkelsesbevægelse hen over Skrydstrup Sogn. Denne Bevægelse har sine Forløbere tildels fra Pastor Lawaetz's Tid. Han var første Præst under tysk Styre efter 1864. Han var sikkert fortrolig baade med dansk og tysk Kultur og, hvad der var det vigtigste, en levende Kristen. I 1868 var han med til at stifte Kirkelig Forening for Guds Riges Fremme Slesvig, Forløberen for den i 1886 stiftede Kirkelige Forening for Indre Mission i Slesvig. Den nye Forenings Bestyrelse holdt sit første Møde i Skrydstrup Præstegaard den 4. September 1868, og nogle Dage senere holdtes et stort Møde nord for Byen i Hørlyk Skov, vel nok den første i sin Art her paa Egnen.

Men en anden Forløber havde ogsaa gjort sig gældende forud for Vækkelsen efter Aarhundredeskiftet, nemlig Luthers Missions Virksomhed i Slutningen af forrige Aarhundrede. Ved denne var nogle faa komne til Troens Gennembrud. Her kan nævnes Ægtehustru Marie Holst og Sønnen H.M. Holst i Hørlyk, endvidere Karen Thøgesen, Johannes Thøgesens Hustru i Uldal. Men først omkring ved 1900 var det at Vækkelsen begyndte at tage Fart. Der blev holdt Møder i Johs. Sønderskovs Hjem (Mads Holsts nuværende Gaard).

Af Talere fra den tid kan nævnes Indremissionær H.P. Lorenzen fra Hygum, Indremissionærerne Fris fra Lund ved Haderslev. Det første Møde var kun svagt besøgt, men selv kom jeg kort efter til Troens Vished. Ved det andet Møde var Stuen fyldt, saa der maatte rekvireres Hylder fra Kælderen til at sidde paa.

Der blev, eftersom Vækkelsen skred frem, afholdt Samtalemøder i forskellige Hjem i Sognet. Den gamle Skole blev, efter at den ny var bygget, lejet af Menighedssamfundet, de gamle Skolebænke blev lavet om til Mødebrug.

En Søndagsskole blev paabegyndt.

Men ogsaa til andre Møder blev Lokalet brugt nemlig til Oprettelse af Mærgelkonsortium og til Oprettelse af forannævnte Spare- og Laanekasse m.m.

Herren velsignede Gerningen, stadig flere sluttede sig til efter som Guds Ord fik Magt og Raaderum i Hjerterne. En lykkelig Udvikling var det, at baade Indre Missions og Luthersk Missions Venner kunde samles i Fællesskab, baade til Prædikemøder og Samtalemøder, selv om Talerne fra de to Sammenslutninger holdt Møde hver for sig. Men denne Bevægelse gik mestendels uden om Kirken, eftersom de to Præster, vi havde den Gang, ingen Forstaaelse

havde for det nye, som brød frem, endskønt der jo ikke skete andet end det, som var i Overensstemmelse med Kirkens Lære fra gammel Tid.

Under og efter første Verdenskrig.

Under den første Verdenskrig blev et stort Antal af den mandlige Befolkning indkaldt til Krigstjenesten, og her som andre steder maatte Kvinderne overtage Bedriften. Om de Vanskeligheder som maatte gennemkæmpes kan der jo fortælles adskilligt, men det havde vi jo tilfælles med saa mange andre Steder. 24 af Sognets unge Mænd maatte lade deres Liv paa Europas Slagmarker.

I 1921 blev der af Sognets Beboere rejst en Sten ved Dammen til Minde om de fireogtyve, som vel for de flestes vedkommende maatte lade Livet for en sag, som ikke var deres.

Stenen blev hentet i Hørlyk Skov paa et Slæb forspændt med 14 Heste. Det var en Begivenhed, som ikke let glemmes af dem, som deltog i Stenens Flytning. Vejene kunde ikke følges, det gik tværs over Marker og gennem Diger. Senere hen blev der rejst endnu en Sten i Anlægget i Nærheden af den første, Genforeningsstenen, og denne gav Udtryk for saa godt som hele Sognets glædelige Tilslutning til Moderlandet.

Ved Afstemningen den 10. Februar 1920 stemte Sognets Vælgere plus de stemmeberettigede Vælgere fra nord og syd. Der faldt 366 danske og 27 tyske Stemmer. Blandt de tilrejsende kan nævnes Farmaceut og Inder Missionær Frederik Moe, en Broder til den bekendte Pastor Carl Moe i Skanderup (De havde haft deres Hjem i Skrydstrup Præstegaard) endvidere Lærer Theodor Andersen fra Husumegnen i Sydslesvig, begge født i Skrydstrup. Th. Andersen stemte vistnok for Danmark.

Afstemningen fejredes først i Kirken og derefter i Skolens Lokaler, hvor der mellem de to Klasser blev brudt Hul i Muren for at give Plads til Talerne i den store Forsamling. Begejstringen var stor.

Under Krigen var mangt og meget blevet forsømt og der skulde en Genopbygning i Tilpasning efter danske Forhold til. En af de Ting, der skete i de første Aaringer efter Krigen, og som ogsaa gjorde sig gældende i Skrydstrup Sogn, var, at man overgik til andre Kvægracer, de røde Malkekøer eller de sortbrogede hollandske. Det drejede sig jo nu særlig om Smør og Svineproduktion indenfor Landbruget. Nogle enkelte holdt dog fast ved Korthornskvæget.

Der oprettedes en Plantningsforening til Beplantning af en Del af Valsbæk Hede, et Areal paa 43 ha. under Hedeselskabets Ledelse.

Et Forsamlingshus blev bygget. Den første Præst efter Genforeningen var Mads Henrik Nielsen fra Kvong og Lyhne Sogne i Vestjylland. Han kunde glæde sig ved et godt Kirkebesøg og vandt ved sin beskedne og retsindige Færd Befolkningens Tillid. Endskønt, som han sagde det forinden, han blev indstillet af Menighedsraadet, han var en afgjort Grundtvigianer, besøgte han Samtalemøderne, der i den Tid kunde afholdes henimod 20 Steder i Sognet.

Pastor Nielsen var Præst i Skrydstrup i 13 Aar og afløstes af Pastor Hejselbjerg Paulsen i hvis Tid Kirkebesøget forøgedes. I Kirkelig Henseende var der oprunden en ny Tid i Skrydstrup Sogn.

Af Lærerkræfter efter Genforeningen kan nævnes Lærer Chr. Seeberg fra Brændstrup. Han havde været tysi Leutnant under Verdenskrigen og ved denne Lejlighed paadraget sig en Mavelidelse, som vistnok var Aarsag til hans tidlige Død. Endvidere Jens Hansen fra Burkal sogn, Frk. Schultz og Lærer Iversen, begge fra det gamle Land.

Under den anden Verdenskrig var det, at Skrydstrup maatte opleve sin store Tragedie, fordi Tyskerne vilde anlægge en Flyveplads paa Sognets Grund. Megen Sorg oplevedes og mange Taarer er der sikkert flydt af gamle Beboere, som maatte forlade deres Fødestavn. Fra Broagerland til nord for Horsens og ud over 25 Sogne i Nordslesvig blev Skrydstrupperne spredt.

I Ribe Stifts Aarbog for 1945 skriver Pastor Hejselbjerg Paulsen, forhenværende Sognepræst i Skrydstrup, nu i Fjelstrup, følgende:

"I den sidste Menneskealder har Sognet skiftet Ham. Al Jorden er som forvandlet, Heden er næsten forsvundet, gode Agre med rige Kornmarker har afløst den, nye Hjem reistes paa Udmarkerne, de gamle udvidedes og iførte sig en moderne Dragt. Flittige Hænder samlede Arbedets gyldne Frugt. Før den store Katastrofe ramte Skrydstrup, regnedes det for at være det mest velhavende Sogn i Haderslev Østeramt, skønt det var det var det eneste Hedesogn. I hvert Fald havde vi den laveste Skatteprocent. Hvordan kan det være ? Jo se, naar man en Søndag saa ud over sin Menighed, kunde det ske, at Sognets bedste Mænd sad i sorte Kraver. Der er Forklaringen.

Dette lille lykkelige Skrydstrup Sogn med sin prægtige Befolkning blev ramt haardest af alle danske Sogne i anden Verdenskrig. Arvefjenden havde besluttet at udradere det. Her havde de jo Magten, disse Barbarer. Og de brugte den ogsaa uden Hensyn. De vilde anlægge Nordeuropas største Flyveplads her (hvilken Ære) og saa maatte vi andre vige. Af Sognets 180 Familier blev 120 jaget bort. Kun her og der i Sognets Udkanter lod man nogle bortamputerede Stumper leve videre en Stund endnu. Med korteste Varsel maatte Familie efter Familie bryde op og forlade Hjem og Jord og Dyr.

Hvad det betyder for et Bysamfund, som i Lyst og Nød har levet sig sammen til et stort Fællesskab, for rodfæstede Bønder, boende Mænd, hvem den blotte Tanke om at sælge deres Gaard var ukendt, forstaar enhver.

Ingen af os glemmer disse svære Dage. Mindst af alt ved Afskedsgudstjenesten i Skrydstrup Kirke den 27. Februar 1944, da var Sognet samlet for sidste Gang, det var som vi deltog i vor egen Jordefærd. Det lyder maaske mærkeligt, men det er dog sandt, og alle Skrydstrupper kan bevidne det".

Efter Beslaglæggelsen blev Byen og en Del Bygninger rundt omkring i Sognet belagt med Militær, og Landevejen gennem Byen spærret for udensogns Trafik. Skolen blev omdannet til Kommandocentral hvorfra Pasudstedelsen foregik for Sognets Indbyggere. Den tyske Kommandant overtog Jagten i Valsbæk Plantage og det tyndede ud i Dyrebestanden. Efter Kapitulationen maatte de tyske Soldater forsvinde og Administrationen over Flyvepladsen overtoges af et mindre engelsk Troppekontingent.

Søndag den 22. Juli 1945 blev Kirken genindviet af Biskop Scharling fra Ribe. Endnu engang blev den gamle Skrydstrup Menighed samlet, skønt Rejsen for nogle var lang og besværlig. Mangen een vilde gerne tilbage til det gamle Sogn. Det skete imidlertid kun for de faas vedkommende.

Byen og en Flygtningelejr østen for var en Overgang befolket med østpreussiske Flygtninge efter at begge Lejre hver for sig blev omgærdet med et Pigtraadshegn.

Men Dag kom, da Flygtningene maatte fraflytte og saa kunde en Tilflytning af Landets egne Børn paabegyndes. De forsømte og tildels forfaldne Bygninger fra Besættelsestiden blev nu istandsat saa at Skrydstrup By i det ydre fremstod i en forynget Skikkelse.

Maatte nu ogsaa den ny Befolkning sammen med den tilbageblevne gamle under Guds Ords Vejledning ud fra vor gamle Sognekirke blive sammenvokset og sammenrystet til at danne en Menighed til Guds Navns Ære.

Et nyt Afsnit er indledt i Skrydstrup Sogns Historie.

Men her slutter min Beretning. En Videreførelse vil jeg overlade til en Skribent i et senere Slægtsled.